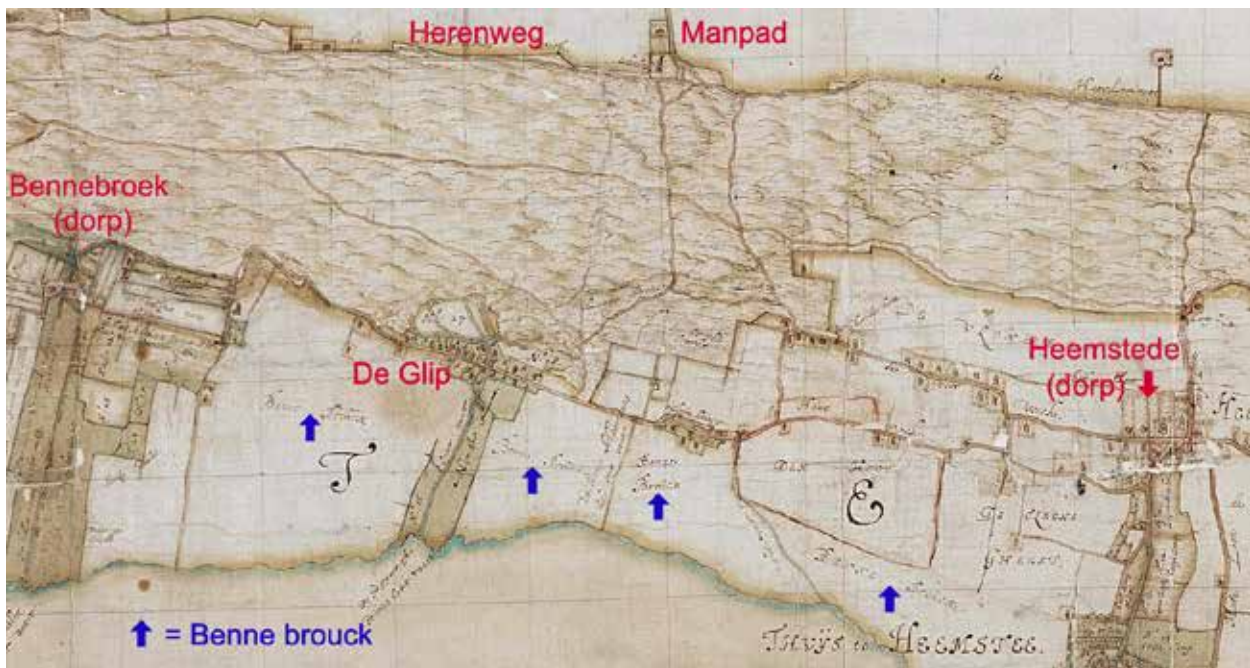

Buurtschap De Glip

Martin Bunnik

Eeuwenlang bestond Heemstede uit een aantal buurtschappen omringd door bleekvelden, wildernissen, landerijen en buitenplaatsen. De bebouwing lag rondom de Oude Kerk, bij de 'Heeren Zandvaart', 'het Crayenest' en 'De Glip'. In de loop van de 20ste eeuw smolten deze woonkernen samen tot het huidige dorp. Buurtschap De Glip was de laatste die aansloot aan de bebouwing van Heemstede.

▲ *Benne Brouck op de kaart van Balthasar Florisz. van Berckenrode uit 1621.*

In de late middeleeuwen lag in het zuidoosten van de ambachtsheerlijkheid Heemstede een gebied dat Benne Brouck heette. Het was een langgerekte strook drassig veen langs het Haarlemmermeer, ongeveer tussen de oude dorpskern van Heemstede (nu het Wilhelminaplein) en de Kennemerbeekweg in Bennebroek. De westgrens werd gevormd door de duinen van de strandwal (duinwal), de oostgrens door het Haarlemmermeer. Benne Brouck was dus de naam van een gebied dat niet overeenkomt met de huidige grenzen van het dorp Bennebroek. En De Glip vormde de kern van Benne Brouck.

Splitsing van Benne Brouck

In 1653 werd het zuidelijke deel van Benne Brouck een zelfstandige ambachtsheerlijkheid en de kern van het dorp Bennebroek kwam te liggen bij de Reek. Al het land ten noorden van de huidige Swartsenburgerlaan, en dus ook buurtschap De Glip, bleef bij de heerlijkheid Heemstede. Op de grens van de oostflank van de droge strandwal en het natte veen was in de middeleeuwen de Oude Heerwech ontstaan (later Heemsteederwech, Binnenweg en Glipperweg, niet te verwarren met de Herenweg). Langs deze weg verschenen hofstedes omgeven door fijnmazig verkavelde akkers.

De middeleeuwse bewoners van Benne Brouck leefden onder meer van turfstenen, veeteelt, landbouw en transport.

► *Detail uit de kaart van Balthasar Florisz. van Berckenrode, 1615.*

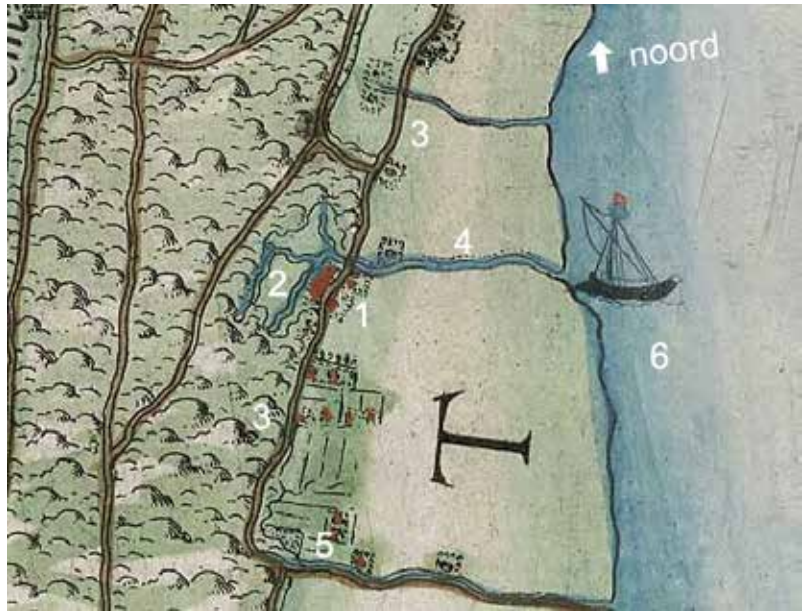
1. buurtschap De Glip,
 2. zanderij bij de Gliphoeve (een van de eerste in Zuid-Kennemerland),
 3. Glipperweg,
 4. Glipper Zandvaart,
 5. Swartsenburgerlaan (nu grens met Bennebroek,
 6. Haarlemmermeer.
- De bebouwing (rood) ligt voornamelijk ten zuiden van de Glipperbrug en ten westen van de Glipperweg.*

Op de groene weiden tussen de duinwal en het Haarlemmermeer kwamen in de 16de eeuw blekerijen tot stand.

Van dorpen of buurtschappen was voor 1550 nog geen sprake. Dat veranderde toen de Glipper Zandvaart (Princevaart of Glippervvaart) gegraven werd aan het einde van de 16de eeuw. Op de kruising van het vaarwater met de Oude Heerwech (nu Glipperweg) ontstond buurtschap De Glip, ofwel de Princebuurt, vermoedelijk genoemd naar prins Willem I van Oranje-Nassau. Waarschijnlijk is de eerste bebouwing op De Glip omstreeks 1580 ontstaan.

Grootste buurtschap

Op de kaart uit 1615 (boven) is te zien dat de afgraving van de duinwal gevorderd

is tot op plek waar nu de Gliphoeve ligt. Op een iets latere kaart uit 1621 (onder) is de buurtschap gedetailleerd uitgewerkt. We tellen 22 huizen of andere gebouwen en een brug op de kruising van de Glipper Zandvaart en de Glipperweg. Bennebroek had in die tijd nog geen dorpskern en Heemstede telde rond de Oude Kerk 16 gebouwen. De Glip was destijds dus de grootste buurtschap en dat was ook in 1787 nog zo.

De Prinsenlaan is omstreeks 1650 dwars door de duinwal gegraven als verbinding met de Herenweg. Dit is nog goed in het landschap waarneembaar. Ter hoogte van Prinsenlaan 5 kwam een brug in een zijtak van de Glippervvaart die omstreeks 1820 nog aanwezig was. Niet veel later zijn alle zandvaarten ten zuiden van de Prinsenlaan gedempt.

◀ *Buurtschap De Glip in 1621. Detail uit de kaart van Balthasar Florisz. van Berckenrode.*

Waar komt de naam De Glip vandaan?

De naam De Glip komen we voor het eerst tegen op de kaart van Balthasar Florisz van Berckenrode uit 1621. De Glippervaart werd op die kaart Glippers- of de Prince Santvaert genoemd. Gehuchten, dorpen en buurtschappen danken vaak hun naam aan de geografische ligging of verschijningsvorm in het landschap. Als een reiziger wilde weten waar hij moest zijn, was het handig om een kenmerk in het landschap te noemen. Vermoedelijk is dat ook met De Glip het geval. Glip is een oud-Nederlands woord voor gleuf of gapende spleet. En inderdaad was er omstreeks 1600 bij De Glip sprake van een duidelijk kenmerk in het landschap, namelijk een gapende spleet in de duinwal nadat de Glippervaart in westelijke richting doorgetrokken was. 'Daar bij de glip in het duin moet je zijn', zo is waarschijnlijk de naam De Glip ontstaan.

Blekerijen en bloembollenteelt

De velden en duinen langs de Glipperweg waren een uitstekende plek voor blekerijen. Helder water, turf voor de

kookwas, droogbergen om de was te drogen, goede bleekvelden en karnemelk voor het bleekproces, dat alles was ruimschoots voorhanden. Daarnaast ontstond er wat industrie rondom de

► *Jagers op konijnenjacht op een droogberg bij blekerij Bleeklust. Konijnen gaven met hun gegraaf in de bleekvelden overlast. Links De Glip en op de achtergrond zeilende schepen op het Haarlemmermeer. Schilderij uit 1737 door J. Mensing.*

▼ *Het huidige landhuis De Gliphoeve was in de 17de en 18de eeuw een blekerij. De bedrijfsruimten zijn afgebroken.*

blekerijen, zoals de blauwselfabriek aan de Swartsenburgerlaan op de grens met Bennebroek. Het blauwsel werd gebruikt om linnen, garen of wasgoed een extra witte glans te geven.

Het bleekgoed werd met schepen aangevoerd over het Haarlemmermeer en ging via de Glippervaart naar de blekerijen. Op de velden van de afgegraven duinen ten zuiden van De Glip ontstonden bleekweiden van onder meer blekerij Bleeklust (later de Gliphoeve). Restanten van deze bleekweiden zijn nu nog goed te zien aan de zuidkant van de Gliphoeve bij Hagenduin. De toen nog kale duinwallen langs de Glipperweg, die tot 15 meter boven NAP reikten, gebruikten de blekers om het wasgoed te drogen. Deze droogbergen zijn tegenwoordig met hoge bomen begroeid en zijn op *De Overplaats* nog duidelijk zichtbaar.

Op een kaart uit 1643 zien we de eerste bleekvelden op het afgegraven duin ter hoogte van de Kadijk. Later zijn de duinen tot aan de Herenweg in het westen en de buitenplaats *Meer en Berg* in het noorden afgegraven.

▲ *Bloembollen op een voormalig bleekveld bij de Prinsenlaan, ca. 1931. Nu Prinsessenhof.*

▼ *De Glip gezien in zuidelijke richting met rechts achter het hek 'Overmeer' en links molen de Nachtegaal. Tekening van Hendrik Tavenier uit 1782.*

Door de slechte economische omstandigheden in de 19de eeuw en het gebruik van nieuwe bleekmiddelen, raakten de lijnwaadblekerijen in verval. De naam van de hofstede *Bleeklust* werd veranderd in *Bleekrust*. De meeste voormalige bleekvelden werden in gebruik genomen voor bloembollenteelt.

Hofsteden en buitenplaatsen

De Glip was door de gunstige ligging in het binnenduinrandgebied een prachtige vestigingsplaats voor hofsteden en buitenplaatsen. Aan de noordzijde, tussen de Glipperweg (nu Glipper Dreef) en het Haarlemmermeer, lag een buitenplaats met de toepasselijke naam *De*

Meermin, enige tijd ook *Engelrust* geheten. Omstreeks 1776 is hij afgebroken. Ongeveer tegenover *De Meermin* lag de buitenplaats *Overmeer* ten westen van de Glipperweg. Hier werden onder meer asperges gekweekt. Dit huis werd in 1794 gesloopt. In de 19de en 20ste eeuw werd het terrein gebruikt voor bloembollenteelt. Andere buitenplaatsen in de omgeving van De Glip waren aan de Herenweg *Eikenrode* en *Dennenheuvel* en aan de Glipper Dreef *Meer en Berg*.

Molen de Nachtegaal

Een markant gebouw op De Glip is de voormalige korenmolen de Nachtegaal. In 1760 verving Cornelis Breek een houten molen uit 1650 door een exemplaar van steen. In 1869 kwam de molen in handen van Hendrik Höcker. Om niet meer afhankelijk te zijn van de wind, werden de molenstenen vanaf 1883 met stoom en later met elektriciteit aangedreven. Om graan aan te voeren werd vlak voor de Eerste Wereldoorlog de Höckervaart gegraven. In 1919 werd de windmolen definitief buiten gebruik gesteld en raakte hij in verval. In 1936 werd de molen van zijn wieken ontdaan en alleen de stenen romp bleef staan. Later zijn er nog pogingen gedaan om de molen te renoveren, maar helaas konden de gemeente Heemstede en de firma Höcker geen overeenstem-

▲ *Glipperweg 83 was vanaf 1912 politiebureau. Het ronde raampje rechts achteraan is van het arrestantenlokaal. Achter de grote deuren rechts in de voorgevel stond de brandspuit.*

ming bereiken. In de jaren tachtig is het bedrijf verplaatst naar Alkmaar. De stenen romp van molen de Nachtegaal ofwel de molen van Höcker is een rijksmonument.

Lang een apart dorpje

De groei van Heemstede naar een welvarende forensengemeente werd begin vorige eeuw voortvarend aangepakt. Op basis van het uitbreidingsplan van

Cuypers en Stuyt uit 1912 werden wijken gebouwd die het aanzien van Heemstede nog altijd bepalen. Maar op De Glip veranderde er lange tijd niets. Het bleef een buurtschap met oude, soms bouwvallige huizen en een geheel eigen cultuur. De bewoners vormden een hechte gemeenschap en spraken naar verluidt zelfs een eigen dialect. De gemeenteraad had het over 'het stiefkind De Glip'.

Vanaf 1912 was er een politiebureau met arrestantenlokaal en een bergplaats

▲ *De Glipperweg in 1929, gezien naar het noorden. Links het café van J.G. Glysteen.*

▼ De Prinsenlaan gezien naar het westen met links het café van Jaap Kooij, ca. 1910.

voor de brandweerspuit (Glipperweg 83). Tot 1924 werden hier ook arrestanten die bij De Glip waren opgepakt, vastgehouden. Een rond tralieraampje aan de rechterzijde van het huis is nog zichtbaar.

Omstreeks 1925 werd een klein wijkje aan de Talmastraat bij de Kadijk gebouwd en een rijtje huizen tussen de

politiepost en de Glipperbrug. Dat waren in de oude kern van De Glip de enige uitbreidingen tot na de Tweede Wereldoorlog.

Er was geen verenigingsgebouw, jeugdhuis of school. Op de plek van de huidige Princehof (Glipperweg 57) stond het café van Jaap Kooij, een primitief en eeuwenoud gebouw zonder toilet, waar licht en lucht spaarzaam binnen kwamen. Daar werden kook- en naaicursussen gegeven. Op de Glipperweg was nog een café, dat van Glysteen.

► Het pand waar bakker Van der Laar tot 1979 brood bakte (Glipperweg 72), stamde uit de 17de eeuw en was een rijksmonument. Het is in 2019 wegens bouwvalligheid gesloopt, net als het ernaast gelegen rijksmonument nummer 70 en de nrs. 64-68. Er komt op deze plek een hofje. (Foto 1977.)

De middenstand bestond in de jaren rond de Tweede Wereldoorlog uit slager Caspers, bakker Van der Laar, de kruideniers De Vries en Van Berneveld op de Kadijk, een modewinkel, schoenmaker Deelissen, garage Meijer, klokkenmaker Kieft, bloemisterij Harry (Schoone) en fietsenherstelwerkplaats en smederij Wildschut. De middenstand in de oude kern is in de loop van de jaren verdwenen met uitzondering van garage Meijer en bloemisterij Harry.

Sinds 1881 reed de stoomtram Haarlem-Leiden door de buurtschap, in 1932 vervangen door de elektrische tram. In januari 1949 werd de tramlijn opgeheven.

Boerderijen

Na de Tweede Wereldoorlog was De Glip nog steeds een buurtschap die nog niet geïntegreerd was in de bebouwing van Heemstede. Tussen Heemstede en De Glip stonden langs de Glipperweg nauwelijks woningen. Vanaf deze weg was nog ruim zicht op de bloembollenvelden, landerijen en weilanden tot diep in de Haarlemmermeerpolder.

Aan de Prinsenlaan stonden een paar markante boerderijen. De boerderij van L. Kortekaas (gesloopt in 1980) lag ingeklemd tussen de Prinsenlaan en de Glippervaart. Deze boerderij met hooiberg aan de weg versterkte het landelijk karakter van De Glip. De koeien graasden in Bennebroek op het zogenaamde

◀ *De boerderij van L. Kortekaas aan de Prinsenlaan met rechts een hooiberg, 1958.*

Landje van Kortekaas, tegenwoordig de Geitenwei.

Veel inwoners van De Glip maakten gebruik van voorzieningen in Bennebroek, dat dichterbij lag dan de winkels en andere voorzieningen in Heemstede. De telefoon was aangesloten op het net van Bennebroek (kengetal 02502). Wat ook meespeelde was dat De Glip binnen het gebied van de RK-parochie van Bennebroek lag.

In de gemeenteraad van Heemstede was De Glip nauwelijks vertegenwoordigd, uitgezonderd in het begin van de 20ste eeuw toen raadslid H. Höcker van de molen het vaak voor de Glippers opnam.

De Glip wordt een buurtschap voor forensen

In de tweede helft van de vorige eeuw veranderde de situatie rondom De Glip drastisch. De tramlijn verdween in 1949.

In 1938 had de gemeente al besloten het bouwvallige café van Jaap Kooij te slopen, maar de nieuw gebouwde Princehof werd pas in 1955 in gebruik genomen. Daarmee hadden de Glipbewoners eindelijk een volwaardige plek voor toneelvoorstellingen, kaartavonden, familiefeesten en vergaderingen onder toezicht van beheerder Henk Bank.

Op het voormalige terrein van buitenplaats *De Meermin* werd verder gebouwd

▶ *De Glipperweg, gezien in de richting van Bennebroek, met links garage Meijer.*

Tentoonstelling in het Pomphuis

Over De Glip is nog veel meer te vertellen. Dit artikel is een introductie op de tentoonstelling die we dit najaar in ons Pomphuis zullen houden. Meer informatie volgt in de nieuwsbrief, op www.hvhb.nl en in de plaatselijke kranten.

aan de Staatsliedenbuurt (Troelstralaan en omgeving) en ook aan de overkant van de Glipperweg (Thorbeckelaan en omgeving). Omstreeks 1959 werd de

handel met daarboven woningen.

In 1963 werd de Glipperweg vanaf de winkelgalerij tot de Valkenburgerlaan omgedoopt tot Glipper Dreef. Omstreeks datzelfde jaar werd een nieuwe wijk gebouwd aan de zuidoostkant. De straten werden vernoemd naar vogels. De bewoners van de Fazantenlaan hebben nog steeds een fraai uitzicht over het oostelijk gelegen natuurgebied met ooievaarsnesten. Dit gebiedje dankt z'n ontstaan wellicht mede aan de Glipse jeugd die regelmatig het dijkje bij de Ringvaart doorstak.

► *De Glippervaart (1902) gezien in noordwestelijke richting. Op de voorgrond kweker P. Thijssen. Op de achtergrond zijn woonhuis en schuur. Omstreeks 1950 woonde hier de familie Van der Veen (nu Prinseneiland.)*

winkel en werkplaats van Wildschut afgebroken en kwam er een kleine winkelgalerij met een kruidenier, modezaak, sigarenhandel, drogisterij en een zuivel-

Op de weilanden van boer Van Schie is tussen 1980 en 1985 de wijk Merlenhoven gebouwd, waarmee de bebouwing van De Glip voor het eerst aansluit bij de rest van Heemstede.

In 1985 werd de Prinsessenhof gebouwd op een voormalig bleek-bloembollenveld aan de Prinsenlaan. En vier jaar later ten noorden van de Glipperzandvaart de wijk Prinseneiland (Flora-dreef en omgeving).

De Glip telt tegenwoordig bijna zeshonderd woningen en zo'n 1300 inwoners. In de oude kern staan nog een paar karakteristieke woningen, maar door de sloop van verschillende historische panden in de laatste honderd jaar, is er wel veel van het oorspronkelijke karakter van De Glip verloren gegaan.

Bronnen

www.hvhb.nl/erfgoed
<https://nha.courant.nu>
 Hans Krol, 'Enige bewoners van de Gliphoeve', in: *HeerlijkHeden* (Nieuwsbrief) 47, 1987.
 Hans Krol, 'Van hofstede Overmeer tot woongenot op het Prinseneiland', in: *HeerlijkHeden* (Nieuwsbrief) 115, 2003.
 Vic Klep, 'Buurtschap de Glip', in *HeerlijkHeden* (Nieuwsbrief) 70, 1991.
 Anja Kroon, 'Best Blauwswel, een blauwswelmakerij in Heemstede', in: *HeerlijkHeden* 147, 2011.
www.allecijfers.nl (statistieken De Glip)